

**ОСНОВНА ШКОЛА „МИЛУТИН МИЛАНКОВИЋ“
РАБРОВО**

**ГОДИШЊИ ПРОГРАМ РАДА
„ГОДИНЕ УЗЛЕТА“**

Школска 2022/2023.

РАБРОВО, ЈУН 2022.

ВАСПИТАЧИ:

Наташа Стојиљковић

Санела Павловић

Сунчица Михајловић

ПРОЈЕКТИ НА НИВОУ ГРУПЕ

УЧЕЊЕ КРОЗ ПРОЈЕКТЕ

ШТА ЈЕ ПРОЈЕКТНИ ПРИСТУП

Пројектни приступ је метод рада у којем се учење остварује истраживањем и радом на теми коју су изабрали и коју воде деца заједно са васпитачем.

ПО ЧЕМУ СЕ ПРОЈЕКТНИ ПРИСТУП РАЗЛИКУЈЕ ОД ОСТАЛИХ МЕТОДА УЧЕЊА

Деца истражују на одређену тему дужи временски период. Тема је делимично одређена јер је она предмет интересовања деце у том периоду, важна им је и има значајно место у њиховим животима. У таквом процесу деца могу продрети у суштину садржаја и много више и дубље него што одрасли могу и да претпоставе. У пројектима се не остварује једноставна корелација већ се учење заснива на интегрисаном приступу, различите ситуације учења прожете су садржајима из различитих области.

КАКО СЕ ПРОЈЕКАТ ПЛАНИРА

Деца праве сопствене планове уз помоћ васпитача, и то на основу питања или проблема који треба истражити. Планови често садрже и посету у окружењу или разговор са стручњацима из одређене области везане за тему пројекта. Стручњак је свако ко зна доста о теми везаној за пројекат.

КАКО ДЕЦА УЧЕ

Деца користе различите изворе да сазнају одговоре на питања. То се пре свега, односи на књиге као уобичајене начине да се нешто сазна. Они такође истражују и током различитих посета. Планирају питања у вези додељених задатака или за интервју са експертом. Оно што сазнају бележе на свој начин, ко зна пише а други цртају. Деца праве план како ће сазнати одговоре на питања и како ће им средина за учење помоћи да више сазнају о теми. Деца сама трагају за решењима а васпитач им помаже да уобличи, структурирају проблем а онда и да траже решења и изворе сазнања. Како њихово знање расте тако ће они допуњавати, доцртавати или дописивати своје претходне радове о тој теми или проблему. Неки од начина да они сниме своје учење су пројектне књиге, постери, мурали, уметничка дела, графикони, табеле, конструкције и часописи.

КАКО ВАСПИТАЧ ЗНА ДА ДЕЦА УЧЕ

Васпитач сакупља дечије радове, исказе, посматра шта они раде и заједно са децом дискутује и анализира њихов рад. То чини део документације. Циљеве садржане у програму преиспитује а документацијом обезбеђује да се створи фокус и организују такве ситуације учења у којима се развијају одређене особине, вештине, знања предвиђена циљевима за већу или мању групу деце

као и за појединачну децу. Често може са децом да се договори на који начин да припреме и прикажу оно што су деца научила.

ДА ЛИ ЈЕ ОВО ЈЕДИНИ НАЧИН НА КОЈИ ДЕЦА УЧЕ

Пројектни приступ је само један од многих начина на који деца могу да уче и развијају своје способности и интересовања. Пројекти повезују много различитих сазнања и искустава у односу на традиционалне облике рада са децом, јер су базирана на интегрисаном приступу учењу. Њихова предност је у томе што обезбеђују простор и могућности свој деци да примене оно што су научила решавајући разноврсне проблеме и делећи то са целом групом. На тај начин стварају се услови за развијање важних способности код деце као што су сарадња у мањим или већим групама, наступ и излагање пред групом, договарање и бројни когнитивни процеси...анализа,предвиђање, уопштавање, решавање проблема, поређење, закључивање... Такође, бројне активности у оквиру пројекта пружају могућност деци да изаберу ону која највише одговара њиховом стилу учења и доминантном виду изражавања.

КАКО ДРУГИ МОГУ ДА ПОМОГНУ У ПРОЈЕКТИМА

Деца имају много питања о свему и управо трагајући за одговорима кроз различите изворе и уз помоћ одраслих они уче, сазнају и проналазе одговоре на њих. Треба озбиљно узети у обзир њихова питања и слушати шта имају да кажу. Важно је и обезбедити им простор и прилике да цртају или фотографишу или на различите начине прикажу оно што су изучавали. Деца најбоље уче кад су им сва чула подстакнута, стога све што могу да додирну, виде изблиза и чују може бити од користи за њихово учење, Ствари које се могу позајмити за учење су корисне и веома значајне, посебно делови машина, алата, узорака неких производа итд.

РАЗЛИКА ИЗМЕЂУ ТРАДИЦИОНАЛНОГ И ПРОЈЕКТНОГ ПРИСТУПА

ТРАДИЦИОНАЛНИ ПРИСТУП	ПРОЈЕКТНИ ПРИСТУП
Трајање организованих ситуација учења је унапред одређено. Краћи временски период, нпр. 1 или 2 недеље.	Трајање учења је одређено напредовањем пројекта, обично неколико недеља, понекад и месеци.
Теме одређује васпитач и оне могу или не морају бити интересантне деци.	Теме се преговарају и договарају између васпитача и деце и повезују са циљевима програма. Дечија интересовања су главни критеријум за избор теме.
Васпитач планира унапред, представља тему, обликује и припрема ситуације учења.	Васпитач посматра дечија интересовања а затим разговара са децом како би постигли заједничко разумевање и договорили следеће кораке у пројекту.
Васпитач одлучује о циљевима на основу циљева задатих у програму. Васпитач може и не мора укључити истраживачке активности деце за постизање циља.	Васпитач слуша децу како би утврдио њихово претходно знање, а затим покреће пројекте како би створио услове за њихово проширивање, повезује циљеве програма са пројектом, како се он развија и увек укључује дечије истраживање.
Знање се постиже кроз активности које планира сам васпитач, материјале и ресурсе који се уносе у васпитне собе, мање и веће, групне активности и догађаје.	Знање се гради кроз проналажење одговора на питања кроз истраживања. Деца су укључена у одређивање и организовање активности и то како ће пронаћи одговоре-планирање учења.
Ресурсе обезбеђује васпитач, али их деца могу донети.	Ресурсе обезбеђују деца, васпитачи и експерти који посећују вртић или су окупљени у истраживању на терену.
Издазак ван вртића може или не мора бити укључен. Ако су укључени, могу се остварити било када, али обично при крају теме како би се комплетирао учење.	Издазак ван вртића су важан део процеса пројекта. Она се обично дешавају у почетним фазама,
Тема се обично реализује у деловима дана које одреди васпитач.	Пројекат се може реализовати током целог дана и има флексибилну временску структуру.
Активности су планиране од стране васпитача како би се усвојио одређени појам.	Активности су оријентисане на истраживање, проналажење одговора и коришћење различитих ресурса. Васпитач подржава повезивање идеја и појмова током дискусије.
Презентација учења се повезује са одређеним активностима и обично се не понавља.	Презентација учења изазива децу да представе знање. Презентације представљају шта деца уче. Активности се понављају како би приказале раст знања и вештина како пројекат напредује.

ПРВА ФАЗА

ЗАПОЧИЊАЊЕ ПРОЈЕКТА

ИЗБОР И РАЗВИЈАЊЕ ТЕМЕ ПРОЈЕКТА ПОЛАЗЕЋИ ОД ДЕЧИЈИХ ИНТЕРЕСОВАЊА

ЕМОЦИОНАЛНА АНГАЖОВАНOST У УЧЕЊУ

Постоје различити начини како сазнати дечија интересовања:

- разговор са децом
- постављање питања
- цртање
- анкете за родитеље и друго
- посматрање дечијег понашања

Ако се нису појавили конкретна интересовања која могу да се уоблаче у тему пројекта онда је могуће поставити ширу тему за целу групу. Могуће је да ће се неко касније искуство у учењу или идеја појавити што је прилика да се дефинише тема пројекта.

Шетње у окружењу и боравак у дворишту могу да подстакну децу да нешто посматрају и истражују па је могуће онда ухватити моменат, поразговарати са њима и конкретизовати ширу тему постављену на почетку.

ПОВЕЗИВАЊЕ ЦИЉЕВА И САДРЖАЈА ПРОЈЕКТА

Када је тема дефинисана, важан следећи корак је повезивање са циљевима за децу. Из тог разлога, потребно је проверити да ли тема пројекта омогућава повезивање садржаја и питања која су покренула деца и циљева који су постављени за конкретну децу, мању или већу групу деце. На основу праћења, посматрања и консултовања са децом у различитим ситуацијама учења и игри, коришћењем различитих инструмената добија се оквир за одабир циљева васпитно-образовног рада.

Циљеви се могу повезивати са подтемама односно оним садржајима који су најпогоднији за њихово остварење. Неки циљеви се могу остваривати у различитим ситуацијама током целог дана, не само у активностима из пројекта. Са друге стране, треба искористити сваку ситуацију током рада на пројекту, док се деца баве садржајима које су сама предложила или изабрала, као прилику која омогућава кретање на постављеним циљевима. Током рада на пројекту, погодно је посматрати интеракцију међу децом, начин решавања проблема, аргументовања сопствених идеја и претпоставки, иницијативу код поједине деце, најчешће начине изражавања, интересовања, потребе, вештине, могућности поједине деце.

ИСПРОБАВАЊЕ/ТЕСТИРАЊЕ ТЕМЕ

Основна идеја је да се садржај пројекта повеже са информацијама и претходним искуством које деца имају о томе. Важно је обухватити обе перспективе о теми, детета и васпитача. Током прелиминарних разговора, васпитач покреће и подстиче разговоре о теми као и различите игровне ситуације у којима вербализује и уштава постојеће искуство и знање које деца имају о теми у датом тренутку.

Да би се деци усмерила пажња на истраживање могуће је користити следеће медије:

- књиге
- видео
- предмети/објекти у вези са темом
- дискусија
- драмска игра
- активности на отвореном

Требало би у овој фази проценити да ли је потребно укључити породицу.

Од самог почетка потребно је размишљати о документацији која у пројектном приступу има вишеструки значај. Поред потребе да се документује дечији развој и напредак, документација која се прикупи током рада на пројекту чини и портфолио пројекта. Поред тога, она је значајан ослонац и покретач евалуације, процене и рефлексije коју користе не само васпитачи већ васпитачи и деца заједно.

У овој фази развоја пројекта може се размишљати о томе на који начин би дечије почетно искуство могло бити забележено. Неке од идеја за документовање су:

- листа питања
- табеле
- цртежи
- говорни искази
- аудио снимци
- дијаграми/шеме
- дискусија

ПРОШИРИВАЊЕ ДЕЧИЈЕГ ИНТЕРЕСОВАЊА И ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ЗАЈЕДНИЧКОГ ИСКУСТВА ЗА ГРУПУ

ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ФОКУСИРАЈУЋИХ АКТИВНОСТИ ЗА ГРУПУ:

- подстицање разговора о теми
- уношење објекта у собу...књиге,костими,средства,материјали...
- организовање неколико активности у вези теме
- довођење госта у групу

-допринос родитеља

Ако је изабрана тема погодна за развијање пројекта, требало би размишљати о томе у којој мери би пројекат био практичан и прикладан за децу...

-више конкретна него уопштена

-обезбеђује обиље директног искуства и непосредног, доступног, реалног материјала којима млади истраживачи могу да манипулишу

-ослоњена на претходно дечије искуство

-ослоњена на доступне изворе сазнања којима се деца и одрасли увек могу враћати

-погодна за истраживање које обављају деца уз минималну помоћ одраслих. Може се истражити без директног ослањања на секундарне изворе-литературу, интернет или видео

-погодна за децу да оно што су научила прикажу средствима, вештинама и на начин који је њима близак

-културолошки и блиски деци и њиховим породицама

-могуће уклопити и повезати са осталим активностима групе

Ако је одговор на неко питање НЕ, требало би поново их размотрити или и даље радити на буђењу интересовања за тему или је у потпуности променити. Сачекати бољу тему за пројекат.

Ако је одговор ДА, деца су заинтересована и осигурано је квалитетно и вредно искуство учења, пројекат се може започети.

Коначно пројекат је покренут када је дефинисан проблем или питање које треба истражити. Питање је у фокусу дечијег интересовања и представља изазов за чијем решењем вреди трагати.

ДОКУМЕНТОВАЊЕ

Документовање представља процес који ПРАТИ И ПОДРЖАВА процес програмирања.

Документацију чине:

-дечији портфолио,представља дечије виђење програма, чини процес учења и напредовања детета видљивим, представља и информацију за родитеље и могућности за укључење у програм,

-пројектни портфолио, приказује начин развијања програма, чини видљив процес учења и начине укључење породице и окружења,

-белешке васпитача, запажања и рефлексије у различитим фазама пројекта.

САДРЖАЈ портфолиа пројекта:

1. Белешка о томе како је покренут пројекат, почетна мрежа, фотографија паноа, флајер и др.
2. Како се пројекат развијао, дечији цртежи, скице, зид речи, групне скале процене и протоколи посматрања у којима се види напредак и др.
3. Белешка о истраживању на терену, у окружењу, искази који су прикупљени кроз анегдотске белешке, писани дечији искази када нешто означавају, фотографишу, скицирају, цртају, пишу писма или праве сликовницу, белешке васпитача и др.
4. Завршетак пројекта и кулминирајући догађај, конструкције од различитог структурираног и неструктурираног материјала, фотографије или скице плесних активности, песама, мреже, питања и остали записи који указују на речник деце и оно што је научено током рада на пројекту...
5. Завршна рефлексција васпитача

1.ИНДИВИДУАЛНИ ПОРТФОЛИИ	Специфични садржаји и продукти прикупљени у одређеним временским интервалима: -писане белешке -снимци решавања проблема коришћењем бројева... Јединствени примерци који показују: -стил учења -интересовања -специфичне способности и таленте
2. ПРОДУКТИ (индивидуални или групни)	Продукти која деца створе као што су: -усмени искази који су прикупљени кроз анегдотске белешке или аудио/видео снимке -писани дечији искази када нешто означавају, фотографишу, скицирају, цртају, пишу писма или праве сликовницу. -конструкције од различитог структурираног и неструктурираног материјала, коцкица и др. -цртежи -докази како су прикупљени подаци током истраживања -фотографије или скице плесних активности, песама -мреже, питања и остали записи који указују на речник деце и оно што је научено током рада на пројекту.
3.ПРАЋЕЊЕ НАПРЕДОВАЊЕ ДЕЦЕ	Посматрање од стране васпитача и забележена као: -специфична знања или вештине на основу чек листа или бележака о деци -анегдотска белешке и догађаји који илуструју процес како се гради знање, развијају вештине или диспозиције за учење -показатељи понашања детета, како показује интересовање за нешто, понашање током активности, избори које прави током активности.

4.СОПСТВЕНИ УВИД ДЕТЕТА О СВОМ РАДУ	Дечије изјаве о томе: -које активности највише воле и зашто -у којој области или у чему највише уживају -на шта су посебно поносни,шта доживљавају као највећи успех -како прихватају потребу да на нечему морају напорно да раде и да буду упорни како би остварили циљ
5.ЗАПИСИ О ИСКУСТВУ УЧЕЊА	Приче и белешке васпитача о индивидуалном раду детета, раду у малим групама или са целом групом: -васпитачев дневник или портфолио пројекта -различити прикази пројекта -образложења за родитеље -књиге и приче за децу

ПЛАН ПРИКУПЉАЊА ДОКУМЕНТАЦИЈЕ

Када се размишља о врсти документације коју треба прикупљати током пројекта требало би сагледати који су од побројаних начина документовања најпогоднији за тему пројекта. Исто тако, треба размислити да ли би у неком тренутку током пројекта могло помоћи васпитачу укључење неке друге одрасле особе у прикупљању документације. Током рада на пројекту значајан вид документовања учења чине панои који имају различит садржај у зависности од фазе пројекта.

На почетку пано садржи почетно знање о теми пројекта као и информације са којима се улази у процес истраживања. Функција почетног паноа је и да информише родитеље о теми пројекта као и да подржи почетно прикупљање информација које ће помоћи даљем развоју пројекта.

Панои током процеса развијања пројекта садрже различите видове дечијих презентација као и материјале који илуструју нова открића до којих су деца дошла током истраживања у пројекту. Она су значајна јер представљају очигледан напредак у учењу у односу на почетна знања и претпоставке о теми и проблему који се истражује.

Када се материјали и продукти излажу континуирани онда се и родитељи више укључују и лакше прате са децом процес рада на пројекту.

На крају пројекта, пано представља медијум на којем су презентована нова сазнања о теми и проблемима који су истраживани током пројекта. На њему су изложена открића до којих су дошли истраживачи као и њихова процена оног што желе да изложе и поделе са другима.

Садржај наведених паноа најчешће чине различити цртежи, скице, табеле, шеме, графикони, фотографије тродимензионалних продуката, записи итд.

ДЕФИНИСАЊЕ ШТА ДЕЦА ЗНАЈУ И ШТА ЖЕЛЕ ДА САЗНАЈУ

Да би се утврдило које предзнање деца имају о теми требало би разговарати са њима по малим групама или кад је то могуће са целом групом. У ту сврху користите се следеће технике:

-формирањем мреже

-излиставањем питања или кроз табелу...знам.....желим да знам.....

На исти начин када је погодан тренутак за то, треба разговарати са децом, забележити шта желе више да знају о томе.

ДРУГА ФАЗА

РАЗВИЈАЊЕ ПРОЈЕКТА

ПРЕИСПИТИВАЊЕ ПОЧЕТНЕ МРЕЖЕ

Неки садржаји и питања која је предвидео васпизач може се десити да не буду, у накнадном прегледу у фокусу пројекта, неки могу постати мање важни. Некада се деца фокусирају на подтеме које васпитач није уопште предвидео.

Препорука је да васпитач ревидира први план или заокружи главни фокус на мрежи и то користи као центар плана или поново изради мрежу ако је било већих непланираних заокрета. И ово је главна одредница пројектног приступа у односу на тематски и традиционални приступ. Васпитач појачава укључивање деце тако што прилагођава фокус теме на онај аспект који децу највише интересује.

Када је тема пројекта прихваћена и дефинисана требало би преиспитати почетну мрежу/план. Исто тако требало би сагледати које програмске цињеве је могуће интегрисати у пројекат као и то која искуства деца треба да стекну а да нису обухваћена самим пројектом. Акценат у овој фази на увођењу нових информација и проналажењу нових одговора на питања. Ова фаза може да обухвата истраживање на терену, преко сајтова, литературе, разговор са стручњацима, доношење стварних предмета и објеката у радну собу. Децу тада треба подстицати да се према својим интересовањима одреде за одређени начин истраживања о теми и како би могли да дођу до одговора.

Истраживање би могло бити усмерено помоћу:

-дискусије	-листе питања
-нове мреже појмова	-додељивљење задатака

Додатни извори који би могли бити донети у собу да подрже истраживање на задату тему су:

-књиге	-конструисани предмети/материјали
-приказ неких сајтова	-посетиоци/експерти
-уметнички предмети	-укључење родитеља

Добар начин је укључити родитеље и омогућити деци да са родитељима код куће разговарају о теми трагајући за одговорима.

Да би се породица укључила у развијање пројекта важно је на самом почетку родитеље информисати о самом пројекту и циљевима истраживања а онда омогућити им да:

- прикупљају средства и материјале релевантне за тему
- сугеришу експерте на терену/сами су експерти
- укључују се у активности истраживања и репрезентације у вртићу
- независно истражују са децом
- прате дечије учење и напредовање током рада на пројекту

Током пројекта развијају се и следеће способности код деце:

- како да одраслој особи поставе питања
- како да допуне почетну мрежу
- како да скицирају предмет
- да посматрају и разговарају о томе шта су видели
- користе разноврстан помоћни материјал...траке,лепак,хефталице
- користе материјал за вајање...глину, тесто, пластелин
- како да користе камеру или фотоапарат да забележе оно што раде или оно што мисле да је важно

ПРИПРЕМА ЗА ИСТРАЖИВАЊЕ НА ТЕРЕНУ

Да би се обезбедио што квалитетнији рад на терену, важно је размислити на који начин је могуће припремити собу/експерта која ће помоћи у истраживању...контакт телефоном,одлазак код ње, слање писма/мејла, припрема материјала у вези пројекта како би је ближе информисали и др.

Значајна чињеница је да деци треба обезбедити што више прилика да разговарају са том особом и да истражују на терену.

Подсетник за разговоре са особама на терену:

- питања везана за безбедности деце током посете

- значај истраге за децу и директног искуства
- значај реалних објеката, посебно оних а којима деца могу бити у контакту користећи своја чула
- преглед онога за шта су деца заинтересована да уче
- објашњење како ће деца бележити, снимати оно што виде, шта мисле и шта су сазнала
- могућности за демонстрацију задатака или неких активности
- могуће ствари или сцене које деца могу да скицирају или сниме
- предмети који се може позајмити и чувати у вртићу за даљу истрагу
- значај постојања особе или експерта који има неко искуство да разговара са малом децом

Препорука је да васпитачи размисле и о организационим питањима као што су:

Колико ће деце ићи у посету? колико одраслих особа је потребно као помоћ и пратиоци?

Подсетник за договор са сарадником/пратиоцем:

- питања везана за безбедности деце током посете
- информације о деци којој би требала посебна помоћ током посете
- информације о значају истраге за децу и учењу кроз искуство
- информације о значају реалних објеката за учења код деце и коришћење свих чула
- преглед онога што деца сада знају и разумеју
- преглед онога за шта су деца заинтересована да уче
- објашњење да је важно да деца виде одраслог да црта моделе,, скицира, записује или снима
- објашњење како они могу да помогну деци да сниме оно што виде, шта мисле и шта су открили током истраживања на терену
- могућа демонстрација задатака или активности, прилика или ситуација које би деца могла да скицирају или сниме док истражују
- предмете који се може позајмити због даље истраге
- распоред активности и сатницу

ПРИКУПЉАЊЕ ПОТРЕБНИХ СРЕДСТАВА И МАТЕРИЈАЛА ЗА ИСТРАЖИВАЊЕ НА ТЕРЕНУ

Потребна средства:

- мале табле
- опрема за снимање: камере, фотоапарат, дикатафон
- папир, оловке, материјал за ликовно
- кесе, кутије или посуде за прикупљене материјале

КАКО ПРИПРЕМИТИ И ОРГАНИЗОВАТИ ДЕЦУ

За добар рад на терену, важно је и припремити децу. У овом сегменту могу да помогну и родитељи. Децу треба најпре упознати са планом:

- деца за коју ће појединачно бити задужен неко од одраслих
- мања група деце за коју ће бити задужен неко од одраслих
- велика група деце за коју ће бити задужен неко од одраслих

Исто тако, пожељно и да васпитач објасни сараднику/пратиоцу његова задужења која су му додељена. Добра идеја је да се направи списак одраслих који помажу и листе деце по групама.

БЕЛЕШКА О ИСТРАЖИВАЊУ НА ТЕРЕНУ

Након завршетка истраживања на терену васпитач саставља наративну белешку о томе шта се десило током рада на терену.

- где су деца била?
- шта су видела, шта су радила?
- са ким су комуницирали и разговарали?
- шта су најзначајнији моменти током истраживања на терену?

ПРЕДСТАВЉАЊЕ ОНОГ ШТО ЈЕ НАУЧЕНО

Постоје различити начини да деца прегледају оно што су научила и истраживала. Неки од могућих су:

- дискусија и анализа скица коју су радили
- прегледање фотографија које су начинили
- упоређивање првог нацрта и нацрта после неког времена
- ревидирање почетне мреже
- дискутовање и анализа свих приказа скупљених током рада на теми
- коришћење бележнице као подсетника за разговор
- излиставање одговора на питање

Васпитач може да охрабри и подстакне децу да користе секундарне изворе тако што ће уводити постепено разне књиге везане за тему пројекта, подстицати игру, стварање и развијање искустава у средини у којој борави и омогућити им да праве изборе у соби и вртићу у целини тако што ће, слободно када пожелe, прилазити центру везаном за пројекат.

Деца могу да представљају оно што су научила о теми на неке од следећих начина:

- цртежи, скице
- игре
- слике
- говорни искази
- конструкције

Током рада на пројекту васпитач треба да обезбеди остварење следећих задатака за децу:

- Решавање проблема: шта је то што деца могу само да уоче и разумеју
- коришћење различитих начина представљања онога што су научила, као нпр. кроз цртање, грађење, драматизације, писање, конструисање, музика и плес и др.
- подстицање расправе у којима ће деца излагати своје теорије о различитим аспектима теме
- заједнички рад у групи и различите врсте интеракције

У својим запажањима као и у белешкама о деци васпитач би требао да евидентира белешку о склоностима деце и развоју њихове вештине истраживања, које способности деца су биле изражене током рада на пројекту, да ли су сва деца активно укључена у пројекат на који начин су сарађивала и заједно решавала проблеме и др.

РЕВИДИРАЊЕ МРЕЖЕ И ЛИСТЕ ПИТАЊА

У овој фази васпитач разматра:

- шта су деца научила?
- да ли су пронашла одговоре на своја питања?
- да ли су се појавили нова питања у истраживање?
- како би на њих могли одговорити?

Од помоћи за децу у овој фази могло би да буде и :

- више ресурса, као што су књиге, сајтови и др. извори
- осврт на документацију прикупљену током истраживања на терену
- још неки стручњак би могао да дође у вртић
- додатне могућности за представљање наученог
- додатни терен или поље за истраживање
- поновни одлазак на терен

ОДРЕЂИВАЊЕ КУЛМИНАЦИЈЕ ПРОЈЕКТА

Да би се проценило када пројекат треба привести крају, могу се размотрити следећа питања:

- да ли су деца задовољна својим новим знањем?
- да ли би даља истрага захтевала вештине које деца имају?
- да ли деца полако губе интересовање за ову тему?

Ако су одговори ДА, онда је пројекат вероватно спреман за кулминацију. Потребно је поново прегледати мрежу, утврдити шта је научено, идентификовати нова питања, поновити истрагу и представљање.

ТРЕЋА ФАЗА

ЗАКЉУЧЕЊЕ ПРОЈЕКТА

У овој фази деца завршавају свој рад на теми и сумирају шта су научила. Веома је важно да су се деца оспособила да елаборирају оно што су научила што значи да је знање постало лично и усвојено.

ДЕЉЕЊЕ СА ДРУГИМА ОНОГА ШТО ЈЕ НАУЧЕНО

Постоје различити облици и врсте документовања дечијег учења који се могу прикупити током рада на пројекту и који се могу анализирати и дискутовати са децом. Неки од њих су:

-цртежи и скице	-конструкције
-финална мрежа	-игра
-слике	-говорни искази
-листа питања	

Васпитач би са децом требало да покрене дискусију о продуктима које су створени током рада на пројекту. Може се разговарати о томе шта деца мисле да су научила, са ким би они волели да поделе то што знају, коме да презентују њихов пројекат, на који начин би деца могла да представе оно што су научила:

Важно је да се и у овој фази пројекта уважи дечија перспектива и дискутује са њима о начинима на који би могли да представе пројекат. Неки од могућих начина су:

-изложба	-игра улога у различитим центрима интересовања
-прављење историје пројекта	-презентовање на нивоу вртића
-писање извештаја	-приказивање пројекта родитељима
-играње, драматизација, плес и музика	-ношење пројектних књига кући
-израда личних белешки и скица	-приказивање у локалној заједници

РЕВИДИРАЊЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ

При самом крају пројекта, васпитач би требао да ревидира документацију коју је користио током рада на пројекту. Она ће представљати добру основу за рефлексију и анализу оствареног програма, размишљање о томе шта би променио током развијања следећег пројекта.

У завршној белешци о пројекту васпитач би требао да процени да ли је то пројекат који је подстакао искуствено учење и за њега и за његову групу, шта би могао да промени или уради другачије да би унапредио процес учења и повећао ангажовање током активности и др.

ПРИПРЕМЕ ЗА СЛЕДЕЋИ ПРОЈЕКАТ

Питања која покрећу размишљање у правцу развијања новог пројекта су:

- да ли се појавила нека нова тема погодна за даље истраживање?
- да ли је јасно уочљив проблем или питање који би покренули истраживање?
- да ли је та тема погодна да се сада истражује или је треба оставити за касније?

ЕВАЛУАЦИЈА ПРОЈЕКТА: УЧЕЊЕ КАКО ДА РАДИМО БОЉЕ

Евалуација пројекта врши се током свих фаза развијања пројекта и обухвата самоевалуацију и заједничку евалуацију. Самоевалуацију обавља сам васпитач или подстиче децу на самоевалуацију а заједничку, васпитач и деца заједно. Такође заједничка евалуација може се вршити и на нивоу тима васпитача и њен смисао је у томе да се кроз заједничке дискусије, промишљају и преиспитују поступци васпитача у циљу континуираног развијања и унапређивања активности из пројекта.

Заједничка евалуација омогућава ствари из различитих перспектива што доприноси ревидирању претходних и стицању нових увида о питањима која су предмет размене и дискусије.

Питања која покрећу самоевалуацију код деце:

- како вам се допала ова активност?
- шта вам је било најзанимљивије и зашто?
- које вештине сте користили у тој активности?

-шта вам је било најтеже? зашто?

-у чему сте били посебно успешни?

-шта сте још могли у том тренутку да урадите па да буде још боље?

-шта сте до сада открили/научили?

-како сте то открили/научили?

ПИТАЊА ЗА САМОЕВАЛУАЦИЈУ ВАСПИТАЧА:

-на који начин сам подстицала активност деце? Да ли сам поштовала иницијативу деце и њихове предлоге? На који начин су деца одлучивала?

-како сам слушала децу Шта сам о њима сазнала?

-на који начин сам документовала активности деце?

-како сам подстицала вршњачко учење и сарадњу међу децом На који начин и колико успешно сам подстицала расправу деце и аргументовање ставова?

-које начине изражавања сопственог искуства сам им омогућила?

-на које начине су родитељи и локална заједница били укључени у пројекат?

-о чему би у наредном пројекту требало водити рачуна?

-на који начин могу да унапредим сопствено учење и подучавање деце?

Приликом избора следеће теме пројекта добро је ревидирати и размислити-Шта значи изабрати добру тему? Зашто је то важно за дечије истраживање?